

TÜRKİYE'DE ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ: ERİŞİM, EŞİTLİK VE KALİTE

AĞUSTOS
2009

GİRİŞ

1993'ten bu yana Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) alanında geliştirdiği alternatif okul öncesi eğitim programlarıyla 200.000'den fazla çocuğun erken çocukluk gelişimini destekleyen Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) son yıllarda örgün eğitimde okul öncesinin de yaygınlaşması için yoğun çalışma içindedir. Nitekim bu kapsamda AÇEV önderliğinde ve güç ortakları tarafından gerçekleştirilen '7 Çok Geç' savunu çalışmalarının da katkısıyla erken çocukluk eğitimi (EÇE) farkındalığı hem kamu görevlilerinde hem de kamuoyunda artmıştır. Algıda yaşanan bu gelişmenin en görünür sonucu kurum temelli EÇE hizmetlerine erişimin artmasıdır. Milli Eğitim istatistiklerine göre 48-72 ay yaş grubu çağında okul öncesi eğitime erişim oranları 2003'te %12,5'tan 2008-2009 eğitim yılında %33'e çıkmıştır.

7 Çok Geç Kampanyası'nın 2007 yılında "Ekonomik ve Toplumsal Kalkınma İçin Erken Çocukluk Eğitimi: Önemi, Yararları ve Yaygınlaştırma Önerileri" adıyla yayınlanan politika raporunda da yer alan öncelikli hedeflerinden biri erken çocukluk eğitiminde yaygınlaşmayı hızlandırmak için okul öncesi eğitiminin 60-72 ay yaş grubu için zorunlu olmasını sağlamaktır. Bu önerilerin Milli Eğitim Bakanlığı ve kamuoyu ile paylaşılmasından 4 yıl sonra Bakanlık tarafından bu yönde ilk adım atıldı ve 2009/53 Nolu genelge doğrultusunda ülkemizde 32 ilde zorunlu anaokulu uygulamasına geçildi. AÇEV olarak bu kararı memnuniyetle karşılıyor ve destekliyoruz.

Günümüzde erişim ve kalite boyutları eğitim politikası kararlarında daha eşit ağırlıkta değerlendirilmektedir. Kaliteyi göz ardı ederek erişimi artırmayı hedefleyen politikalar giderek daha fazla eleştirilmekte ve daha az kullanılmaktadır, çünkü kalitenin erişim ve devam açısından önemi giderek daha belirginleşmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde EÇE'nin yaygınlaştırılması sürecinde kalite standartlarını yükseltmeyi hedefleyen politikaların da eş zamanlı olarak oluşturulması kritik öneme sahiptir.

Ülkemizdeki mevcut eşitsizlikler dikkate alındığında EÇE özellikle olumsuz koşullarda yaşayan çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde çok etkili bir müdahale aracıdır. Bundan dolayı Erken Çocukluk Eğitim hizmetleri, en önce en çok ihtiyacı olana götürülmelidir.

Buradan yola çıkarak Türkiye'de okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmaya yönelik politikaları "kalite" ve "eşitlik" açısından mercek altına almanın ve bu alanlarda yeni görüşler ve önerileri paylaşmanın önemine inanıyoruz. Bu amaca yönelik "Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi: Erişim, Eşitlik ve Kalite" adıyla yayınladığımız bu raporun Türkiye'de süregelen çalışmalara katkı yapacağını umuyoruz.

Saygılarımızla,

Anne Çocuk Eğitim Vakfı

Ağustos 2009

Bu raporu derleyen Batuhan Aydagül'e teşekkür ederiz.

Erken Çocukluk Eğitimi'nin (EÇE) insanların eğitim ve refahlarını olumlu yönde etkileyebilecek en önemli araç olduğu uluslararası ve ulusal araştırmalar ile ispatlanmış bir gerçektir.

Kaliteli erken çocukluk programları ile çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimi, eğitim kazanımları ve toplumda insan sermayesinin oluşumunu artırmak mümkündür. Erken yaşlara yapılan yatırımın sadece bireye değil topluma da birçok kazancı olduğu ekonomistler ve kamu maliyesi uzmanları tarafından ortaya konmuştur. Tüm bu bilimsel araştırmalar son on yıldır Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Dünya Bankası ve Avrupa Komisyonu gibi uluslararası kuruluşların da EÇE'nin önemine sahip çıkmasıyla yaygınlaşmış ve politikaları etkilemeye başlamıştır.

Türkiye'de EÇE alanında özellikle 2003'ten bu yana gözle görülür bir iyileşme vardır. 2008–2009 öğretim yılında 60–72 ay yaş grubundaki çocukların %51'inin okul öncesi kurumlara erişimi sağlanmıştır. Erişimin artması için son yıllardaki ivmenin hız kaybetmeden devam etmesi gereği açıktır. Hükümet Programları'nda bu yönde bir kararlılığın ortaya konması sevindirici ve ümit vericidir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), EÇE'ye giderek daha çok önem vermektedir. Anne Çocuk Eğitim Vakfı önderliğinde ve güç ortakları¹ tarafından gerçekleştirilen '7 Çok Geç' savunuculuğu çalışmalarının da katkısıyla EÇE farkındalığı hem kamu görevlilerinde hem de kamuoyunda artmıştır. Algıda yaşanan bu gelişmenin en görünür sonucu kurum temelli EÇE hizmetlerine erişimin artmasıdır.

Bilindiği gibi '7 Çok Geç' Kampanyası'nın önemli hedeflerinden biri okul öncesi eğitiminin 60–72 ay yaş grubu için zorunlu olmasını sağlamaktır. Henüz bu

konuda yasal bir gelişme olmamasına rağmen MEB 2009–10 öğretim yılından itibaren 32 ilde zorunlu okul öncesi eğitim uygulaması başlatmaya karar verdi. Seçilen 32 ile bakıldığında önceliğin çağ nüfusu az, okullulaşma oranı çoğunlukla %60'ın üzerinde ve altyapısı hazır olan illere verildiği görülmektedir. Erişim açısından önemli olan bu kararın uygulanmasında olumsuz koşullara sahip çocuklara ulaşmak için özel gayret gösterilmesi ve kalitenin de iyileştirilmesine dikkat edilmesi çok önemlidir.

Eğitimde hem erişimin hem de kalitenin eşitlikçi bir çerçevede değerlendirilmesi özellikle toplumsal eşitsizliklerin çokça görüldüğü ülkemizde önemlidir. Eğitim Reformu Girişimi tarafından yayınlanan Eğitim İzleme Raporu 2007'de eğitimde eşitlik açısından kilit önemde olan okul öncesi eğitim politikalarında, daha az gelişmiş bölgeleri ve kesimleri öncelik olarak hedefleyen etkili bir ulusal politikanın eksikliği vurgulanmıştır.ⁱ Öte yandan, günümüzde kalitenin erişim ve devam açısından önemi belirginleşmekte ve kaliteyi göz ardı ederek erişimi artırmayı hedefleyen politikalar giderek daha az kullanılmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizde EÇE'nin yaygınlaştırılması sürecinde kalite ölçütlerini yükseltmeyi hedefleyen politikaların da eş zamanlı olarak oluşturulması kritik öneme sahiptir.

Bu politika notu, yukarıda çizilen çerçevede Türkiye'de okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma sürecinde "eşitlik" ve "kalite" açısından önem taşıyan noktaları ve bunlarla ilgili önerileri başta karar vericiler olmak üzere kamuoyunun dikkatine sunmayı hedeflemektedir.

¹ Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Eğitim Reformu Girişimi, Kadın Emeğini Destekleme Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Vehbi Koç Vakfı.

Erken Çocukluk Eğitiminde Yaygınlaşma

Türkiye’de EÇE örgün eğitim odaklı olarak yaygınlaşmaktadır. 2003’ten bu yana 48–72 ay yaş grubunda yaklaşık 450.000 çocuk okul öncesi eğitime katılmıştır. Okul öncesi okullulaşma oranı 2008–2009 yılında 48–72 ay yaş grubunda % 33’e, 36–72 ay yaş grubunda ise % 22,9’a yükselmiştir. Yaygınlaşmada öncelik verilen 60–72 ay yaş grubunda ise çağ nüfusunun yarısı anasınıfına devam etmektedir. Ancak, EÇE’ye erişim halen uluslararası ortalamaların altındadır.

Uluslararası Karşılaştırmalar

Dünyada 36–72 ay yaş grubunda okul öncesi eğitimde okullulaşma oranı 2008–2009 öğretim yılında %41 idi.ⁱⁱ Az gelişmiş birçok bölgede bu oran çok daha düşüktür: Afrika’da %14, Orta Doğu’da %18, Orta Asya’da %28, Batı ve Güney Asya’da ise %39.

Ancak, gerek OECD gerekse Avrupa Birliği ülkelerinde 60–72 ay yaş grubu hemen hemen tümüyle okullulaşmıştır. OECD ülkelerinde daha küçük yaş gruplarındaki çocukların çoğunluğu okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmektedir: 48–60 ay yaş grubu ve altında olup resmi veya özel bir kuruma devam eden çocuk sayısının 36–60 ay yaş grubundaki nüfusa oranı ortalama %69,4’tür.ⁱⁱⁱ Özellikle ekonomik olarak gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye’de çocukların EÇE’ye erişimi çok sınırlıdır ve bu açıdan akranlarına göre daha olumsuz durumda bulunmaktadır.

göstermektedir. Söz konusu tercih yaygınlaşmada önceliğin 60–72 ay yaş grubuna verildiği düşünüldüğünde gayet anlaşılabilir ve bu alanda yapılan çalışmaların önerileri doğrultusundadır.^{iv}

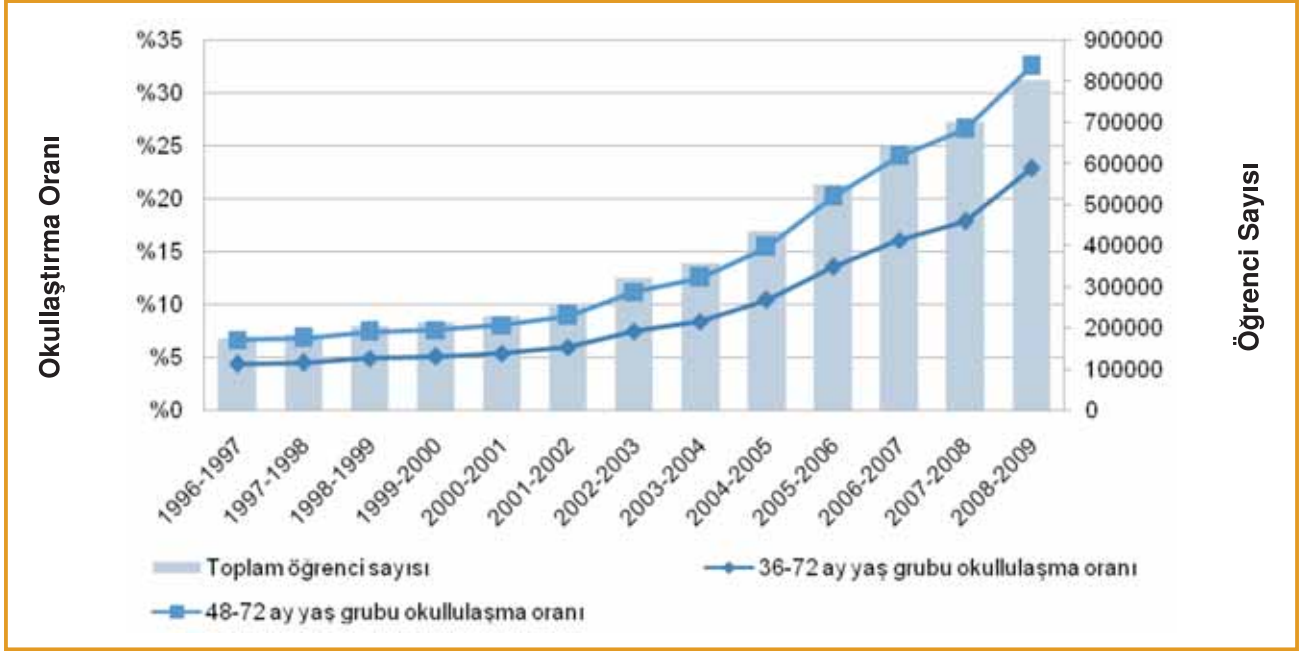
2007–2008 ile 2008–2009 yıllarındaki öğrenci sayıları karşılaştırıldığında, son bir yılda gerçekleşen artışın çok büyük bir kısmının (%82) resmi ilköğretim kurumları bünyesinde açılan ana sınıflarındaki öğrenci artışına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Halen okul öncesine kayıtlı öğrencilerin %74’ü resmi anasınıflarında, %15’i de resmi anaokullarındadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı çocuk bakım evlerine ise öğrencilerin %4’ü kayıtlıdır.

Türkiye’de durum

Son yıllarda, okul öncesi eğitimde okullulaşma oranlarında görülen artış sevindiricidir. Toplam öğrenci sayısı 800.000’i bulmuştur (Şekil 1). EÇE’nin yaygınlaşması özellikle okul öncesi eğitime erişimin artmasıyla gerçekleşmektedir. Bu, MEB’in eğitim politikası açısından kurum temelli bir modeli tercih ettiğini

Şekil 1: Öğrenci sayıları ve okullulaşma oranlarındaki artış

Öneriler

Erişimde artışın devam etmesi ve sürekliliğinin sağlanması için:

Türkiye Büyük Millet Meclisi 60–72 ay yaş grubunun zorunlu eğitim kapsamına alınmasını sağlayacak yasal değişiklikleri gerçekleştirmelidir. Bu yasal değişiklik söz konusu yaş grubunda elde edilen erişimlerin korunmasını sağlayacak ve tüm ülkede %100 okullulaşmaya ulaşılmasını hızlandıracaktır.

MEB uluslararası ortalamaların çok altında olan 48–60 ve 36–48 ay yaş grupları okullulaşma oranını hızla artırmayı hedeflemelidir. EÇE

hizmetlerinin özellikle 48–60 ay ve altı yaş gruplarına ulaştırılmasında aile temelli eğitim, yaz okulları, mobil anaokulları gibi alternatif yaklaşımların da yaygınlaştırılarak kullanılması gerekmektedir. Türkiye’de yapılan boylamsal bir araştırmaya göre, aile temelli eğitim modeliyle çocuklara ulaşılmış bir program uzun dönemde kurumsal eğitim modeline kıyasla daha uzun süreli kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımlar arasında okula devam, okulda başarı ve akademik ilgi kadar çocuğun sosyal-duygusal gelişimi ve sosyal uyumu sayılabilir.^v

Eşitsizliklerin Azaltılmasında Erken Çocukluk Eğitimi

EÇE’de okullulaşma oranları açısından iller arasında ciddi farklılıklar gözükmemektedir. 48 -72 ay yaş grubu çocuklarda okullulaşma oranı Amasya’da %88,1 iken Ağrı’da %14’tür. Aynı yaş grubunda 2008-2009’da okullulaşma oranı %25’in altında olan sadece sekiz ilin bulunması sevindiricidir, ancak bu illerin yedisi Doğu ve Güney Doğu Anadolu’dadır. Ekonomik ve sosyal olarak olumsuz koşullarda yaşayan çocukların akranlarıyla eşit bir başlangıç yapması için EÇE’nin aile katılımını da içeren kurumsal ve alternatif programlarla ve ivedilikle onlara da ulaşması kritik öneme sahiptir.

Türkiye’de eşitlik açısından EÇE’nin önemi

Okul öncesi eğitimde öğrenci sayılarında ve okullulaşma oranlarında görülen artışın eşitlik çerçevesinden değerlendirilmesi önemlidir. EÇE, eğitimde eşitliğin sağlanması için tartışılmaz öneme sahiptir. Olumsuz sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan çocukların ilköğretime başladıklarında bilişsel ve psikomotor becerilerinin bu olumsuz koşullardan mümkün olduğunca bağımsız olarak gelişmesinin sağlanmasında okul öncesi eğitim çok önemlidir.

Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve gelir dağılımı açısından bölgeler arasında ciddi eşitsizlikler vardır. Coğrafi farklılıklara ek olarak, kırsalda yaşama, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi, anne babanın eğitim düzeyi ve cinsiyet konusunun çocukların eğitime erişimini ve eğitimde başarısını etkilediği bilinmektedir.^{vi} Söz konusu olumsuz şartların çocukların gelişimlerine ve hayatlarına olumsuz etkisinin azaltılmasında kaliteli EÇE programlarının katkısının önemi araştırmalarca gösterilmiştir.

PISA 2003 verileri üzerinden yapılan bir analiz ise Türkiye’de bir yıl okul öncesi eğitimin 15 yaşına gelindiğinde iki yıllık

eğitime denk katkı yaptığını göstermiştir. Yani bir yıl okul öncesine gidebilen bir çocuk 15 yaşına geldiğinde okul öncesi eğitim almamış bir akranından akademik olarak iki yıl ileride olma olasılığına sahiptir. Bu ise, daha kaliteli ortaöğretime ve yükseköğretime erişim ve daha yüksek gelir elde edebilme potansiyeli demektir.

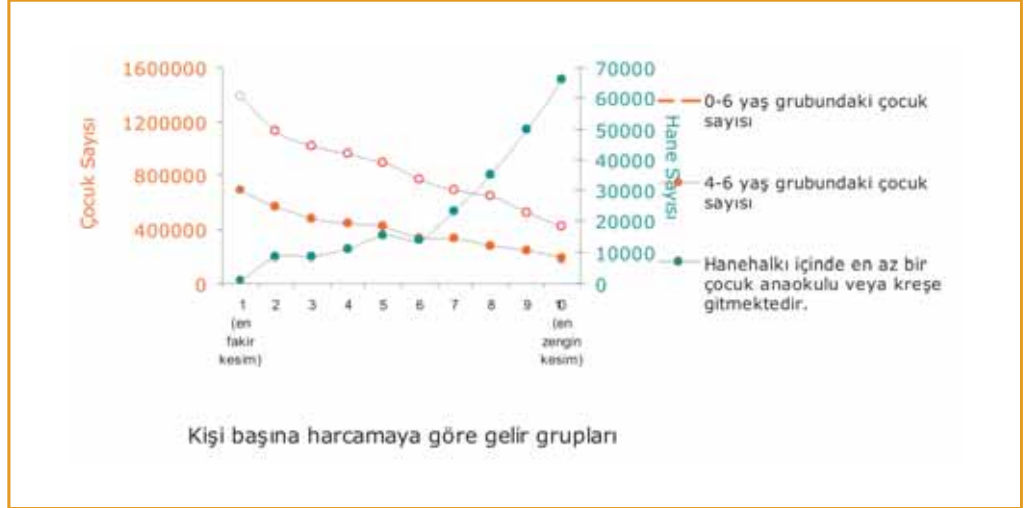
Türkiye’de yaşayan her çocuk hayata adil bir başlangıç yapabilmelidir. Bunu sağlamak için EÇE’nin yaygınlaşması sürecinde öncelik olumsuz koşullarda yaşayan çocuklara verilmelidir. Ayrıca, kurum temelli programların yanı sıra alternatif programlara da ağırlık verilmeli ve uygulanan tüm programlar aile eğitimi ile desteklenmelidir. Özellikle çocuğun çevresine de etki etmek açısından anne eğitimi ile desteklenen programların uzun süreli kazanımları araştırmalar tarafından da gösterilmiştir.^{vii}

Halk Eğitim Merkezi gibi mevcut fiziki mekanları kullanabilen ve çoğunlukla evde uygulanan alternatif programlar ya da yaz anaokulları yoluyla EÇE’nin yaygınlaşması sürecinde altyapısı zayıf olan illerde yaşayan çocuklara da ulaşılabilir.

Gelir düzeyi açısından EÇE'ye erişime bakıldığında ise erişimin en fakir kesimden en zengin kesime doğru her %10'luk gelir düzeyinde arttığı görülmektedir. Bu artış altıncı dilimden itibaren çok ciddi bir oranda gerçekleşmektedir (Şekil 3). Bu durum ülkemizde EÇE politikalarında önceliğin ihtiyacı olan kesime verilmediği dolayısı ile bu grubun eğitimde eşitlik fırsatını yakalayamadığını göstermektedir.

Şekil 3: Gelir dilimlerine göre erken çocukluk eğitime erişimi

Kaynak: Aran, M. (2008).

Anaokullarının ücretsiz olmaması ve velilerden ayda 50 TL'den başlayabilen ücretler istenmesi dar gelirli ailelerin çocuklarının okul öncesi kurumlarına erişimi önünde önemli bir engel oluşturabilir. Okul öncesinin zorunlu eğitim kapsamına alınması ancak ilköğretimde olduğu gibi eğitimin tamamen ücretsiz olmasıyla mümkün olabilir. 2009–2010 öğretim yılında pilot uygulama yapılacak illerden başlayarak anasınıfı ücretsiz olmalı ve tamamıyla devlet tarafından karşılanmalıdır. Bunun ve ilerideki yıllarda planlanan yaygınlaşmanın bu açıdan da maliyeti hesaplanmalı ve MEB bütçesine gerekli kaynaklar eklenmelidir.

Öneriler

Sosyo-ekonomik ve coğrafi olarak olumsuz koşullarda yaşayan çocukların göz önünde bulundurulması

DPT ve MEB kalkınma programı ve stratejik planlarda %20'lik gelir dilimlerine göre EÇE hizmetlerine erişim hedefleri koymalı ve bunları izlemelidir. Tüm ülke için konulan ortalama hedefler eşitlik çerçevesinden yoksundur.

MEB ülkenin en az gelişmiş Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde okullulaşma oranı Türkiye ortalamasının altında olan ve altyapı eksiklikleri bulunan illerde çocuklara EÇE hizmeti götürmek için çözümler üretmeli ve anne eğitimleri veya yaz okulları gibi alternatif yaklaşımları sivil toplum kuruluşlarıyla beraber uygulamalıdır.

MEB zorunlu okul öncesi eğitimi kapsamında anasınıfını ücretsiz yapmalıdır.

Kurumsal Erken Çocukluk Eğitiminde Kalitenin İyileştirilmesi

Kalite ile erişim birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcıdır. Kaliteli EÇE hizmeti çocuklara okul öncesi kurumlarda yer sağlamaktan çok daha fazlasını gerektirir. Dolayısıyla EÇE politikaları erişimi artırmanın yanı sıra fiziki ortamlarda, öğretmen niteliklerinde, öğretim programında, aile katılımında ve izleme-değerlendirme çalışmalarında iyileşme sağlamayı hedeflemelidir. Bu doğrultuda konsolide bütçe ve yatırım programlarından EÇE'ye ayrılan pay hem artan öğrenci sayısını hem de kaliteye yönelik yatırım ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde artırılmalıdır.

Okul öncesi eğitime erişimin artması, konulan sayısal hedefler ve planlanan somut adımlar çocuklarımızın geleceği için cesaret vericidir. Ancak, ilk aşamada ulaşılmaması hedeflenen 60–72 ay çağ nüfusunda yaklaşık 1.200.000 çocuk olduğu göz önüne alındığında yaygınlaşmanın zorluğu da açıktır. MEB'in özellikle eğitim kalitesinde azalma riskinin önüne geçmek ve hatta yaygınlaşmayla birlikte kaliteyi de artırmak için çok gayret göstermesi gerekmektedir.

EÇE hizmetlerinde kalite

EÇE'de kalitenin tanımı ve ölçüm araçları paydaşlar, araştırmacılar ve ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Ancak araştırmacılar bazı yapısal ve süreç özellikleri üzerinde hem fikirdir: ^{viii}

- * Fiziki mekan özellikleri (sınıflarda öğrenci sayısının çok fazla olmaması, sınıfların donanımı, eğitim materyallerinin olması vb.);
- * Öğretmenler (öğretmenlerin eğitimi ve profesyonel gelişimi, öğretmen-öğrenci oranı, öğretmenler ve çocuklar arasındaki ilişki, çocuklar ve öğretmenler arasındaki etkileşim vb.);
- * Öğretim programı (yaş grubuna uygun ve ilköğretimin ilk yıllarıyla uyumlu

programlar vb.)

- * Aile ve toplumun katılımı;
- * İzleme ve değerlendirme çalışmaları.

Devletin kurumsal yaklaşım kullanılarak sunacağı EÇE programları için yukarıdaki özellikler çerçevesinde ölçütler belirlemesi ve bu ölçütlerin uygulanmasını izlemesi beklenir. Ancak, ölçütler aynı zamanda çocukların bireysel, coğrafi, sosyal ve kültürel farklılıklar çerçevesinde değişik gelişim ve öğrenme ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde esnek de olmalıdır. EÇE'nin kalitesinin çocukların gelişimi için önemli olduğuna dair farklı araştırma sonuçlarından kaynaklanan bir fikir birliği vardır. Türkiye'de altı sene aralıkla yapılan iki araştırmada çocuğun verilen eğitimden olumlu etkilenmesinin iyi eğitilmiş öğretmenler, küçük sınıf sayıları, düşük öğretmen-öğrenci oranları, öğretmenler ve çocuklar arasında etkileşim, dil açısından zengin bir ortam, yaş grubuna uygun öğretim programları, güvenli bir ortam ve zenginleştirici eğitim materyalleri gibi faktörlere bağlı olduğu bulunmuştur. Bu faktörlerin istenilen düzeyde olmadığı kurumlara devam eden çocukların gelişimlerinin olumsuz etkilendiği kaliteli eğitim içermeyen eğitimin çözüm oluşturmadığı ortaya koyulmuştur. ^{ix}

Bulgular eğitim kalitesinin değerine dikkat çekmektedir ve böylelikle yaygınlaşmada tercih edilecek eğitim politikalarına ışık tutmaktadır.

Türkiye’de Durum

EÇE’nin yaygınlaşması sürecinde yukarıda önerilen fiziki ortam, öğretmen, öğretim programları, aile katılımı boyutlarında sürekli iyileştirmeler yapılması ve bunların izlenmesi gerekmektedir.

*** Fiziki ortam:** Yaygınlaşmanın yol açacağı yapısal ihtiyaçların başında anasınıfları ve anaokulları gelmektedir. Yatırım programları yapılırken derslik başına en fazla 15 öğrenci düşecek şekilde hareket edilmelidir. 2004’ten bu yana yapılan yaklaşık 3.500 dersliğe rağmen MEB’e bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarında derslik başına düşen öğrenci sayısında önemli bir artış söz konusudur. 2008–2009 öğretim yılında resmi bağımsız anaokullarında derslik başına 26,4 öğrenci, resmi anasınıflarında ise 25,8 öğrenci düşmektedir. Burada çok önemli bir diğer nokta yeni yapılan dersliklerin donanımını ve öğretim programlarını destekleyecek eğitim materyallerinin sağlanması ve düzenlenmesidir. Ancak bu şekilde sınıflar çocuğun gelişimi için gerekli uyarıların bulunduğu öğrenme ortamlarına dönüştürülebilir.

*** Öğretmenler:** Okul öncesi eğitim, diğer eğitim kademelerine göre bireyler arasında farklılıkların daha fazla olduğu ve öğretmenlerin çocukların gelişim ihtiyaçlarına daha yakın cevap vermeleri gereken bir dönemdir.^x Öğretmenlerin çocuklarla iletişim ve etkileşiminin sıklığı ve içeriği de çocukların gelişiminde etkilidir. Bu açıdan EÇE’nin yaygınlaşması

sürecinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısını düşük tutabilmek eğitim kalitesi açısından çok önemlidir. Ancak resmi anasınıflarında kadrolu öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 37’dir. Bu sayı usta öğreticilerin de öğretmenler ile birlikte sınıfa girebildiği dikkate alınınca 19’a düşmektedir. Söz konusu öğrenci-öğretmen oranları kalite için ciddi risk oluşturmaktadır.

*** Öğretim programları:** Türkiye’de 2006 tarihinde yürürlüğe giren ve 36–72 ay yaş grubundaki çocuklara yönelik hazırlanan “Yeni Okul Öncesi Eğitim Programı,” 2002 programının temel felsefesi ele alınarak geliştirilmiş, yeni ilköğretim Programı ile Okul Öncesi Eğitim Programı birbiriyle daha uyumlu hale getirilmiştir. Okul Öncesi Eğitim Programı saha uygulamalarının izlenmesi, etkinliğinin ölçülmesi, uygulayıcılardan geri bildirim alınması ve tüm bu verilerin değerlendirilmesi, program kalite ve uygulamalarının sürekli geliştirilmesine destek verecektir. Ayrıca dil, matematik, sosyal-duygusal öğrenme gibi farklı alanlara yönelik yeni bilimsel verilerin programda kapsanmasına ilişkin akademisyenler ile sürekli bir işbirliği içinde olunması, okul öncesi eğitimin kalitesinin artırılmasına yönelik önemli katkı sağlayacaktır.

*** Kurumsal eğitimde aile katılımı:** İstanbul’da olumsuz sosyo-ekonomik şartlardaki çocuklara yönelik farklı modellerin uzun dönem etkilerini inceleyen bir araştırma, aile eğitiminin ve aile eğitimi ile desteklenen kurum temelli programların daha başarılı olduğunu göstermiştir.^{xi} EÇE’nin yaygınlaştırılması sadece yaş grubu çocukların okul öncesi kurumlarına başlaması olarak görülmemelidir.

Örneğin, okul ve aile arasında çocukların gelişimine katkı yapacak iletişim ve etkileşim fırsatlarının da kurgulanması gerekmektedir. Bu yaş grubunda ailenin çocuğa evde yapabileceği katkının önemi göz önüne alındığında EÇE’de daha kapsamlı ve ev ortamını da etkileyen müdahalelerin gerekliliği daha belirgin olmaktadır.

Öneriler

EÇE hizmetlerinde kalitenin artması için:

MEB, EÇE’nin yaygınlaşması sürecinde okul öncesi kurumlar ve alternatif modeller için kalite ölçütleri geliştirmelidir. Bu ölçütler hem yapısal hem de süreçle ilgili farklı kalite bileşenlerini dikkate almalıdır. Sınıftaki öğrenci sayısı, öğrenci-öğretmen oranı, çocuk gelişimine uygun öğretim programları, ailenin ve daha geniş çevrenin katılımı ve programların izlenmesi ve değerlendirilmesi, hesap verilebilirlik ve kalite güvencesi için gerekli yönetim yapıları bu bileşenler arasında mutlaka olmalıdır.

MEB, eğitici ve çalışanların ünvanları ile ilgili olarak ortak ölçütler oluşturulmalıdır.

MEB, okul öncesinde nitelikli öğretmen ihtiyacının ivedilikle karşılanması için kapsamlı bir öğretmen politikası belirlemesi ve kısa süre içerisinde uygulamaya geçirmelidir. Bunun için başta YÖK olmak üzere ve konuyla ilgili ve deneyim sahibi diğer paydaşların da katılımı sağlanmalıdır. Düşünülebilecek alternatifler arasında okul öncesi öğretmenliği lisans programının iki yıl teorik eğitim, bir yıl pratik eğitim ve son yılı da okullarda çalışılacak şekilde yeniden yapılandırılması olabilir. Ayrıca, iki yıllık yüksek okul eğitimiyle ‘yardımcı’ ya da ‘stajyer öğretmenlik’ statüsünün

oluşturulması ciddi olarak düşünülebilir.

MEB üniversiteler ile birlikte EÇE’nin yaygınlaşması sürecinde uygulanan politikaların eğitim çıktılarında etkilerini boylamsal takip araştırmalarıyla izlemek için hazırlık yapmalı ve 2009–2010 öğretim yılından itibaren bu araştırmalara başlamalıdır.

EÇE’de kaliteli yaygınlaşma için yönetişimin güçlendirilmesi ve daha fazla kamu kaynağı ayrılması gerekmektedir:

MEB, çocuk bakımı, okul öncesi eğitimi ve ilköğretimin ilk iki yılını 0–8 yaş grubu çocukları kapsayacak şekilde bütünleştirmelidir. Bunlara çocukların esenliğini destekleyen diğer hizmetler de eklenebilir. Amaç, çocukların erken yaştan itibaren okullulaşmasının ötesinde bilişsel, sosyal, fiziksel ve duygusal olarak çok yönlü gelişimini sağlamak olmalıdır.

Bakanlar Kurulu, çocuğun bütünsel gelişimi için kaliteli bakım ve eğitim hizmetlerinin sağlanması ve bu amaca yönelik çalışan farklı kurum ve programların koordinasyonu için Erken Çocukluk Eğitimi Koordinasyon Kurulu oluşturulmasını sağlamalıdır.

Maliye Bakanlığı, MEB’e okul öncesi eğitime özel olarak ihtiyaç duyulan öğretmen kadrosunu sağlamalıdır.

Devlet Planlama Teşkilatı da yatırım programlarına okul öncesinin altyapı ihtiyaçlarını karşılamak üzere ödenek koymalıdır.

Kaynaklar

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2007). Ekonomik ve Toplumsal Kalkınma için Erken Çocukluk Eğitimi: Önemi, Yararları ve Yaygınlaştırma Önerileri. İstanbul, Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

Aran, M. (2008). Inequality of Opportunities in Turkey and Early Childhood Education. Mimeo, Dünya Bankası.

Bekman, S. (2002). 'Does Daycare Centre Experience and it's aim matter?' European Early Childhood Education Research Journal Vol. 10, No. 1 2002, pp. 123-135.

Bekman, S. & Gürlesel, C. (2005). Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim. İstanbul, TÜSİAD Yayın No: TÜSİAD-T/2005-05/396.

Bennet, J. (2008). 'Benchmarks for Early Childhood Services in OECD Countries'. Innocenti Working Paper No. 2008-02. Florence, UNICEF Innocenti Research Centre.

Eğitim Reformu Girişimi (2008). Eğitim İzleme Raporu 2007. İstanbul, Eğitim Reformu Girişimi.

Eğitim Reformu Girişimi (2009). Eğitimde Eşitlik: Politika Analizi ve Öneriler. İstanbul, Eğitim Reformu Girişimi.

Frede, E. C. (1995). 'The Role of Program Quality in Producing Early Childhood Program Benefits'. The Future of Children Vol. 5 No. 3 (Winter, 1995), pp. 115-132.

Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D. & Bekman, S. (2001). 'Long-term effects of early intervention: Turkish low-income children mothers and children'. Applied Developmental Psychology 22 (2001) 333-361.

Milli Eğitim Bakanlığı (2009). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2008-2009. Ankara, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

OECD (2006). Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. Paris, OECD.

OECD (2008). Education at a Glance 2009. Paris, OECD.

UNESCO (2008). Education For All Global Monitoring Report. Overcoming inequalities: Why governance matters. Paris, UNESCO & Oxford, Oxford University Press.

Yoshikawa H., McCartney K., Myers, R., Bub, K.L., Lugo-Gil, J., Ramos, M.A. & Knaul, F. (2007). 'Early Childhood Education in Mexico: Expansion, Quality Improvement and Curricular Reform.' Innocenti Working Paper No.2007-03. Florence, UNICEF Innocenti Research Centre.

i Eğitim Reformu Girişimi (2008).

ii UNESCO (2008).

iii OECD (2008).

iv Bekman, S. & Gürlesel, C. (2005); Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2007).

v Kağıtçıbaşı, Ç. vd. (2001).

vi Eğitim Reformu Girişimi (2009).

vii Kağıtçıbaşı, Ç. vd. (2001).

viii Bekman, S. (2002); OECD (2006); Yoshikawa, H. vd. (2007); Bennet, J. (2008).

ix Kağıtçıbaşı, Ç. vd. (2001); Bekman, S. (2002); OECD (2006); Yoshikawa, H. vd. (2007); Bennet, J. (2008).

x Frede, E. (1995).

xi Kağıtçıbaşı, Ç. vd. (2001).

Büyükdere Cad. Stad Han No:85 Kat:2 Mecidiyeköy 34387 İstanbul
Tel: (0212) 213 42 20 Fax: (0212) 213 36 60
E-mail: acev@acev.org www.acev.org
www.7cokgec.org